

◀ Az épület kerti oldalszárnyának nyitott folyosójának pillérei közötti nyílások ablakkal lettek beépítve.

A pilléres folyosó kötötte össze Basch Lóránd lakrészét könyvtárszobájával, mely kertre néző üvegkazettás ajtó mögött volt.

EGY ÉPÜLETET NEM CSUPÁN A FELÚJÍTÁSOK SOROZATA, AZ ÁLLAGMEGŐRZÉS, A KONZERVÁLÁS ÖRÖKÍTHET TOVÁBB, HANEM HA TÖRTÉNETÉT, SZELLEMI HAGYATÉKÁT IS ÓVJÁK A KÉSŐBBI KOROK

IRODALMI ERŐD

A Basch-villa, Vágó József utolsó megvalósult munkája

A BASCH-VILLA ÁTÉPÍTÉS EREDMÉNYE; TERVEZÉSEKOR VÁGÓ JÓZSEF JELENTŐS MÉRTÉKBEN FELHASZNÁLTA A TELKEN ÁLLÓ ZÁRTSORÚ BEÉPÍTÉSŰ LAKÓHÁZAT, MENDE ÁGOSTON 1893-AS MUNKÁJÁT. A VILLA ASZIMMETRIKUS, LÉPCSŐZETES KIALAKÍTÁSÚ TÖMEGÉNEK KARAKTERÉT A VÍZSZINTES ÉS FÜGGŐLEGES SÁVOK, A TRAVERTINNEL BURKOLT ÉS VAKOLT FALSÍKOK ÖSSZHANGJA HATÁROZZA MEG.

Szöveg: BALLA ENIKŐ

Míg az épület utcai homlokzata egymástól eltérő méretű, álló és fekvő formátumú mészkölapokkal burkolt, addig udvari homlokzata fehérre vakolt. A különböző texturájú falfelületeket terméskő lábazat fogja össze. Az utcai homlokzat nemes anyaghasználata fokozza a monumentális hatást, reprezentatív szerepet tölt be, a tartósság és a higiénia érzetét keltve. A hangsúlytalan bejárat felett az első emeleti ablakok

ŐSZINTE KONSTRUKCIÓ, NEMES, MŰVÉSZI ARÁNYOK

kiosztása szimmetrikus, azonban a további erkélyajtók, ablakok és oldalterasz mozgalmassá teszik a homlokzatot. Az első emeleti pergolás oldalteraszra egykor fém-üveg szerkezetű télikert futott ki. A második emeleti terasz tömör mellvédje mellett pedig a lapostető síkjához feltolt, 2x6 mezőre osztott műteremablak szolgálta a belső megvilágítást.

Tudatos tervezés eredményeként az utcai homlokzat zártabb marad, a privát szférát biztosítandó; az udvari szárny szellősebb kompozíciójú, nyitottabb, nagyobb, a kerttel vizuális kapcsolatot biztosító nyílászárókkal. Lépcső vezet fel a magasabban fekvő kerti épületszárny árkádos loggiájához, aminek támoszlopa egy karcus, geometrikus fejezettel és lábazattal ellátott betonoszlop. A loggia feletti folyosó egész hosszúságában nyitott, reneszánsz paloták folyosóinak szellősségét idézve. Tagozatok nélküli körpillérei azonban igen közel kerülnek egymáshoz, a reneszánsz ritmusához képest sűrűbben. A nyitott folyosó mellett az első emeleti, sarokablak-szerűen elhelyezett harmonikaablakok, valamint a második emelet nagyméretű tetőterasa is a szabadon kötik össze a belső tereket.

Az utcai homlokzattól eltérően itt több íves nyílászáró található. A lakásokba vezető ajtók travertin keretézésűek. A mészkő használata, a nyitott folyosó, loggia, az épületet jellemző lépcsőzetes elrendezés, geometrikus tömegek, az oldalterasz pergolája,

az utcai front zárt falfelülete és annak kisebb ablaknyílásai mind az olasz építészet hatását mutatják.

Basch Lóránt földszinti lakásának egymásba nyíló dolgozószobája és műzeumszobája a reprezentációt szolgálta. A műzeumszobába vitrinek készültek a műtárgyaknak, a dolgozószobát mennyezetig érő, sötétbarnára pácolt és faragással díszített fatáblákkal burkolták. A lakás hálószobája és irodája a kert felé nézett. A kertre nyíló bejárati ajtó az árkádos loggiára vezetett. Ezen túl nyílt a házmesteri lakás, ami a telek lejtése miatt az alagsorba került. Felette a földszinten szobaméretű fedett terasz kötötte össze a házat a kerttel. A felsőbb szinteket két lépcsőn lehetett megközelíteni, az árkádos loggiáról nyíló lépcsőházból és a lakásokat összekötő belső falépcsőről.

Az első emelet utcai részén kapott helyet Basch Ilona lakása, a kertre néző háló-, és a télikertes lakószobával. Az utóbbitól tolóajtóval elválasztott étkezőt cselédfolyosó kötötte össze a kiszolgáló helyiségekkel. Ezeket a kert felől külön bejáraton is meg lehetett közelíteni, így a család távollétében a ház többi részét le lehetett zárni. A második emeleten egyedül a nagybányai festőiskolát végzett Basch Edit műteremlakása és egy attól elkülönülő vendégszoba helyezkedett el. Ez a szint nem épült ki a ház alsóbb emeleteinek teljes hosszában. A hálótól kétszárnyú tolóajtó választotta el a műtermet, a szoba másik oldala pedig a korban divatos nagyméretű tetőteraszra nyílt. Akárcsak a több mint húsz évvel korábban tervezett Schiffer-villánál, Vágó itt is a szobák funkciójához igazította az ajtók díszítését.

A minden lakáshoz tartozó erkély vagy terasz már Vágónak a római tartózkodása alatt kidolgozott villatervein megjelenik. A Basch-villa karakterét meghatározó tolóajtók, többféleképpen nyíló ablakok, a beépített tárolóelemek, a funkció szerint méretezett és elrendezett belső terek egymáshoz rendelese ugyancsak az életmű jellemző sajátossága. A villát őszinte konstrukció, nemes, művészi arányok, az alaprajz és a homlokzat koherenciája jellemzik. Vágó pályája kezdete óta elutasította az akadémikus építészetet, de a jövő irányát nem a történetiség, a hagyományok megtagadásában látta. A villa berendezésének gondos megtervezése, a bútorok faragással való díszítése jól mutatják, hogy Vágó az 1934-ben épült Basch-villát is összművészeti alkotásként: *Gesamtkunstwerk*ként kezelte. Életműve ennyiben leginkább az osztrák modernizmus nagy hatású, de idővel elmagányosuló örökségével, Josef Hoffmannal mutat párhuzamot.

(A szöveg kivonat Balla Enikő 2017-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem művészettörténet szakán írott, a Basch-villáról szóló szakdolgozatából.)